

ERVARINGEN VAN JONGEREN

VRIJHEIDSBEPERKENDE MAATREGELEN

Datum: 21 november 2018

INTRODUCTIE

In het najaar van 2017 werden de Vlaamse Jeugd Raad en Cachet vzw rond de tafel gevraagd op een stakeholdersoverleg georganiseerd door het kabinet Welzijn en volksgezondheid, het agentschap en de zorginspectie. Aanleiding was een rapport van de zorginspectie rond de toepassing van vrijheidsbeperkende en vrijheidsberovende maatregelen binnen de kinder- en jongerenpsychiatrie. Deze resultaten gaven blijk van enkele alarmerende tendensen, alsook van het totaal ontbreken van een richtlijnen kader en procedures voor alle voorzieningen.

Rond de tafel werden wij (Vlaamse Jeugd Raad en Cachet) geacht om de stem van jongeren te verdedigen tijdens de verdere vormgeving van een kader vrijheidsbeperkende maatregelen.

Onze grootste bezorgdheid was dat de stem van kinderen en jongeren systematisch ontbrak binnen dit debat en dat het uitwerken van het richtlijnen kader vooral een zaak was van praten over kinderen en jongeren en weinig met kinderen en jongeren. Nochtans hebben deze debatten en ronde tafels rechtstreeks implicaties voor de ervaringen en belevingen van jongeren die te maken krijgen met isolatie en afzondering binnen voorzieningen.

Als organisaties hadden we niet de mogelijkheid om snel te schakelen en een uitvoerig en diepgaand participatief traject uit de grond te stampen. Toch ondernamen we een poging om weliswaar op kleine schaal de ervaringen van jongeren naar voor te schuiven. Enerzijds ter inspiratie en appel aan hulpverleners (en hun vertegenwoordigers) om de beleving van hun patiënt / de jongeren in kwestie niet uit het oog te verliezen.

Anderzijds omdat we op tafel willen blijven kloppen dat het niet kan om dergelijke debatten telkens opnieuw boven de hoofden van jongeren zelf te voeren. Hun stem, hun mening, hun beleving zijn cruciaal om van dit kader een positief, oplossingsgericht verhaal te maken die duidelijkheid en de nodige garanties geeft voor zowel hulpverleners als jongeren.

AANPAK

Het thema werd in eerste instantie in vier regio's, op ontmoetingsmomenten van Cachet-jongeren besproken. Het thema deed veel stof opwaaien. Er bleek een grote nood aan ventileren over het thema. Het thema roept veel emoties op. Een directe thema-gerichte bevraging bleek niet de beste strategie. De ervaringen die gedeeld werden gingen veel breder dan de afbakening van insteek op de Ronde Tafel VBM.

Er vonden vervolgens enkele individuele gesprekken plaats, waarin telkens ook ruimte werd gemaakt voor het delen van ervaringen met afzondering en fixatie.

Beide gespreksvormen wijzen in de richting dat een andere manier van ervaringsdelen, en een ander traject om de ervaringen-signalen-verbetersuggesties te capteren zich opdringt. Meerdere ongedwongen ontmoetingen; vertrouwensband; tempo en herstelritme van jongere kunnen volgen, taal en expressiemiddelen van jongeren zelf, diversiteit aan methodieken... zijn noodzakelijke ingrediënten om de stem van jongeren en hun noden écht te vatten.

In zekere zin noodgedwongen door de timing en afbakening van de Ronde Tafel VBM - organiseerden we in de samenwerking tussen de Vlaamse Jeugdraad en Cachet een gespreksavond over een aantal topics uit het referentiekader. De eerder gedane vaststellingen herhaalden zich gedeeltelijk. Wel leidde de gespreksavond tot voldoende input om alvast enkele aanbeveling te destilleren uit de uitwisseling onder de jongeren.

Om de participatie alsnog een stuk directer te kunnen laten verlopen en jongeren de gelegenheid te bieden hun ervaringen te delen rond het brede thema met een minder afgebakende focus wordt een vervolgtraject voorzien.

CONCLUSIES

- 1 **INFORMATIE SCHIET TEKORT:** Jongeren voelen zich veel te weinig geïnformeerd. Zowel over de toepassing en het doel van isolatie binnen de zorginstelling, over de aanwezige camera's en oproepsystemen, over de voorwaarden om de maatregelen te beëindigen.... Vaak wordt deze informatie pas grondig gegeven nadat een isolatie heeft plaatsgevonden. Volgens jongeren moet dit integraal deel uitmaken van de intake en moet dit voldoende duidelijk zijn op voorhand. Het niet begrijpen van het waarom en de eenzijdigheid waarmee isolatie vaak wordt toegepast maakt de ervaring voor jongeren negatief.
- 2 Jongeren beschrijven uit hun ervaringen de omstandigheden in een isolatiekamer als ondermaats en mensonterend. De randvoorwaarden **MOETEN** verbeteren van de bestaande afzonderings- of isolatiekamers. Maar het moet vooral ook gepaard gaan met het uitwerken van alternatieven. Binnen de uitwerking van dit kader is het aanpakken van de wantoestanden slechts de eerste stap. Het ontwikkelen van kwaliteitsvolle en positieve alternatieven en meer maatwerk, dat is het **ECHTE** werk!
- 3 Jongeren weten zelf wat welzijn verhoogt/impact verbetert tijdens een afzondering, vraag daar naar op voorhand en laat ruimte voor maatwerk (in procedure, infrastructuur) en voor een zeker behoud van autonomie (wel/niet kussens, muziek, kleuren... maar ook evt. een extra personeelslid/steunfiguur voor contact). Stap verder: geef jongeren de ruimte en stimuleer actief om eigen oplossingen voor moeilijkheden vorm te geven en om, voor het uit de hand loopt, deze eigen strategie om te kalmeren in te zetten. Indien nodig, help de jongere om die te weten te komen. Preventief beleid geeft ook ruimte voor rust en 'niet praten' over problemen.
- 4 Een opvolging van een isolatie is een objectief verslag met ruimte voor het verhaal en de beleving van de jongere zelf cruciaal. Enkel zo is een leereffect bij zowel jongere en begeleider na een isolatie mogelijk en helpt een jongere vooruit. Benut een crisis als een hefboom een potentiële stroomversnelling in vooruitgang en inzicht. Symptomen onderdrukken bemoeilijkt het aanpakken van de oorzaken.
- 5 Camera's vervangen geen menselijk contact. Het plaatsen van camera's of installeren van vensters kan bij sommigen op begrip rekenen, maar het zorgt ook voor veel onzekerheid, wantrouwen en ongemakkelijke situaties. Enerzijds is er geen informatie voorhanden over de garantie op privacy en wie die beelden ziet/te zien krijgt. Anderzijds vertrekt het opnieuw van een ongelijke positie in interactie tussen jongere en hulpverlener, nl

de ongelijkheid in de mogelijkheid tot communicatie.

- 6 Jongeren vinden dat begeleiders meer training moeten krijgen in het omgaan met agressie en toepassen van vrijheidsberovende maatregelen. De ervaringen van jongeren met isolatie en deskundigheid die deze bezitten, dienen als vertrekpunt om bewustwording te vergroten en samen na te denken over een betere en mensgerichte aanpak met ruimte voor alternatieven. De als goed ervaren hulpverlening rijmt niet met machtsinstrumenten: straffen, afdwingen, opleggen, verbieden VERSUS ondersteunen, verbinden, samen doen en zoeken, leren, ...
- 7 Contact, nabijheid, menselijkheid, aanwezigheid, 'normaliteit van het dagdagelijkse' worden hard gemist tijdens een isolatie..! Deze zaken worden echter als krachtige 'hulpverlenende' middelen ervaren. De afzondering van een jongere raakt aan de sociale relaties tussen hulpverlener en hulpontvanger. We merken ook dat het vertrouwen in de begeleiding heel fragiel is en dat jongeren zeer voorzichtig zijn met het delen van informatie. Gaan begeleiders daar voldoende bedachtzaam mee om? Een duidelijk beleid en (voortdurende en maatwerkgerichte) dialoog hierover zijn nodig. Na een incident moeten sociale relaties op gepaste manier hersteld worden.
- 8 Ook hulpverleners hebben bedenkingen bij de praktijk. Het moet meer een thema zijn dat bespreekbaar is. Ook onder hulpverleners moet inspraak en participatie hoger op de agenda staan. Vaak volg je als hulpverlener de cultuur en de procedures die geïnstalleerd zijn en is er weinig ruimte om deze in vraag te stellen. Ook indirecte randvoorwaarden die inpakt hebben op de toepassing van vrijheidsberovende maatregelen (bezetting, vakantieregeling, functie-, en doelgroepspecifiek VTO beleid,...) dienen grondig geëvalueerd te worden en bijgestuurd.
- 9 (Afzonderings-, en fixatie) maatregelen moeten genomen worden i.f.v. van het individueel welzijn en met respect voor basisrechten. Ervaringen wijzen erop dat de maatregelen ook toegepast worden alvorens de voorgeschiedenis en kwetsbaarheden gekend zijn en deze dan het welzijn en herstel heel negatief beïnvloeden. Ook wijzen ervaringen erop dat de maatregel vaak ingezet wordt bij een noodzaak die ontstaat uit vanuit onderbestaffing.

OPMERKELIJKE QUOTES

1. "Ongeacht uw leeftijd, uw taal, je krijgt een afsprakenboek van 25 blz. en je moet het maar lezen. Ook al kan je niet lezen, dan wordt het jouw slaapverhaal voor 's avonds. En pas op pagina 25 staat er info over TIME OUT."
2. "Bijna in elke voorziening gebeurt er een intake gesprek. Daarin moet zeker vermeld worden vanaf wanneer je naar een isolatiekamer moet."
3. "Toen ik in isolatie zat, was er NIKS van contact. Ik moest alles afgeven, ik moest andere kleren aan doen, er kwam niemand langs, er was enkel een camera om mij in het oog te houden."
4. "Of het nu een venster is of een camera... het is een zoo. Je wordt bekeken en kan zelf niets zeggen."

5. “Ook mensen die zelf in isolatie hebben gezeten zouden begeleiders kunnen opleiden op basis van hun ervaringen.”
6. “Het is heel betekenisvol, ‘helend’ om ook op momenten dat je agressief bent niet verworpen te worden, om aangekeken en aangesproken te worden als mens, in je meest menselijke kant. “
7. “Er is heel weinig communicatie (achteraf) over isolatiemomenten. Het wordt meestal in een potje geduwd.”
8. “Het zou al goed zijn mocht je als jongere verschillende opties kunnen krijgen of vooraf opties kunnen bepalen. Een jongere zou ook zelf moeten kunnen aangeven dat hij naar een isolatie wil gaan, maar evengoed kan het helpen dat er iemand (vertrouwenspersoon, IB, ...) mee gaat ter ondersteuning op een activiteit.”
9. “Ik heb geen enkel idee of de camerabeelden bewaard worden of niet. We zijn over niets daarvan geïnformeerd.”
10. “In de jeugdzorg zijn er duidelijke afspraken. Ze zeggen bijvoorbeeld ‘Na 10 minuten komen we terug en als je dan nog niet OK bent, zullen we er 10 minuten bij doen, en zo verder tot het gaat’. In psychiatrie ontbreekt elke uitleg. Je gaat in afzondering, maar je weet niet voor hoe lang. Je weet niet aan welke voorwaarden je moet voldoen om er weer uit te mogen. Je weet dus helemaal niet wat je moet doen. Je wordt gewoon weggestopt.”